

Monumentnummer*: 32378

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 24 december 1965
Kadaster deel/nr 82724/20

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Demen	Oss	Noord-Brabant

Locatiennaam	Locatieomschrijving
Demen	

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Ravenstein	C			621

Omschrijving**

Inleiding

Aan de voet van de Maasdijk gelegen georiënteerde neo-gotische zaalkerk uit 1857-1858 naar ontwerp van P.J.H. Cuypers met noordwestelijk naastgeplaatste toren uit de 15de eeuw, waarnaast een traptoren. Cuypers paste de oude kerktoeren in neo-gotische zin aan, voorzag in een extra geleding en een hoge spits in 1890. Aan de noordzijde, tussen schip en dijk, ligt een privé-begraafplaats. Aan de zuidzijde strekt zich tussen de kerk en de parallel aan de dijk lopende St. Wilbertstraat een ruim, omheind kerkhof uit. Ten westen van de kerk loopt - langs kerkhof, kerk en toren - een breed bestraat pad van/naar de dijk. Hier is een gemetselde dijktrap met smeedijzeren toegangshek opgenomen in de keermuur met lage borstwering die aan de noordzijde de grens vormt tussen het kerkterrein en de Maasdijk. Aan de oostzijde grenst het kerkterrein aan de tegen de dijk gebouwde voormalige pastorie (XIXd) met achterliggende pastorietain.

Omschrijving

Eenbeukige, sober uitgevoerde bakstenen aan de H. Willibrordus gewijde kerk met omgaande uitgemetselde plint en afgesloten met een smalle daklijst in siermetselwerk, geled door steunberen en bestaand uit een schip ter lengte van vijf en een smaller koor van twee traveeën met 5/8 sluiting, het koor met hogere dakvoet dan het schip. Op de scheiding van schip en koor een slanke zeskante

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

dakruiter met leien spits en smeedijzeren kruis, dito kruis op het nokeind (oost). Aan weerszijden van de koortravee een kleine dwarse uitbouw, de sacristie, andere uitbouwen bestaan uit een biechtstoel en een verwarmingsruimte (noord, gedenksteen met inschrift: "eerste steen gelegd door P.A. Adriaans, 10-11-1962") en toegangsportaal met bordestrap (1963). De kerk heeft een met leien gedekt zadeldak, het metselwerk is in kruisverband met geknipte voeg uitgevoerd. Per travee van schip en koor één hoog spitsboogvenster, die van het koor met stenen tracering. De westgevel als tuitgevel met uitkragende schouders uitgevoerd en ingedeeld door een groot spitsboogvenster met geprofileerde dagkanten en zandstenen tracering en klein vierpas-rondvenster in de top. Naar voren springende onderpartij, afgedekt met een hardstenen lijst waarop aan weerszijden een lage vijfzijdige torenvormige uitbouw met leien spitsje en lichtspleet (orgeltribune). Voorts enige kleine lancetvensters en spitsboogvormige ingangspartij waarin zijn opgenomen eiken deuren met siersmeedijzeren beslag, hardstenen stoeptreden en dito bovendorpel, vier hardstenen colonnetten met bladkapitel; het boogveld is in baksteen vernieuwd.

Hoge vierkante, vier geledingen tellende kerktoeren met overhoeks geplaatste, driemaal versneden steunberen en hardstenen waterlijsten; de twee onderste geledingen met herkenbare elementen van de oudere voorganger. Ingangspartij aan de westkant met een puntgevel-vormige voorsprong (met hardstenen dekplaat, zandstenen kruis), eiken deur met siersmeedijzeren beslag in geprofileerde spitsboogvormige omlijsting met zandstenen maaswerk; voetenrooster en drie hardstenen treden. In de oostgevel een spitsboogvenster met gekleurd glas, aan de noordkant een ingemetselde peilsteen ("9 el 818 dm boven NAP"). De tweede geleding met in elk vlak een groot blindvenster, de derde met in elk vlak twee lancetvormige galmgaten (één aan de zijde van de traptoren). Aan vier zijden van de dakvoet een houten dakkapel met ingezwenkt leien schilddakje; hoge ingesnoerde torenspits, bekleed met leien, op de spits een koperen bol met smeedijzeren kruis en koperen weerhaan. Tussen kerk en kerktoeren staat een achzijdige, bakstenen traptoren met daklijst van siermetselwerk en achtkante leien spits bekroond met smeedijzeren windvaan.

Van binnen is de kerk geleed door muurpijlers met schalken waartegen kalkstenen apostelbeelden staan opgesteld plus beelden van Willibrordus en Laurentius, de consoles als bladkapiteel uitgevoerd, de baldakijns verdwenen. Per travee een groot gekleurd glas-in-lood spitsboogvenster, het spitse houten tongewelf met gordelbogen in het schip is decoratief beschilderd. Triomfboog tussen schip en koor met stenen kruis ribgewelven: vierdelig over de koortravee en een straalgewelf over de sluiting. Decoratieve beglazing in het schip en westgevel en figuratieve in de sluiting (Annunciatie, Geboorte, Aanbidding). Neogotisch kerkmeubilair op zwart-wit uitgevoerde tegelvloer in het schip - polychrome tegels op de vloer van het verhoogde koor -, polychrome wandtegels (met motieven van passiebloem en doornenkroon), veertien ingemetselde gipsen kruiswegstaties (XX), eiken biechtstoelen, in de dooptuin met ijzeren sierhek staat een laat-middeleeuwse hardstenen doopvont met neo-gotisch houten deksel; neogotisch kalkstenen (nu witgeschilderd) altaar met reliëfs van Melchisedech en Abraham, rijk versierde opbouw van tabernakel en bekronende Calvariegroep, aan weerszijden van de expositietroon (met originele beschildering) een nis met beelden van Maria en Jezus. Met houtsnijwerk versierde reliekenkast in de noordmuur van het koor en deur naar de nevensacristie en verwarmingsruimte; muurnis in de zuidmuur alsmede deur leidend naar de hoofdsacristie waarin ijzeren kluis en houten lambrisering met kastje. Diverse houten beelden in het koor: staande Madonna met Kind, kroon en scepter (XVIIId); Willibrord met kerkgebouwtje (XIXa); Laurentius met attributen (ca. 1800); Antonius Abt met attributen (XVIA?); houten kruis met Arma Christi (XIXc). In de westtravee een neogotische eiken orgeltribune waarvan het middendeel op twee gesneden stijlen met korbelen rust, de vijftien, deels ajour gesneden, vierpas-panelen van de balustrade versierd met geschilderde heiligenkop in médaillon; het kerkorgel (F.C. Smits, twee manualen, 1846) gaat deels schuil achter een gesneden neo-gotisch orgelfront en heeft torenconsoles met laat-barok snijwerk. Onder het orgelfront een fragment van een neo-gotisch tochtportaal. Torenkapel in de traptoren waarin eiken deur met siersmeedwerk, houten colonnetten, spitsboogveld en voorts nog lambrisering met polychroom tegelwerk, houten Calvariegroep (ca. 1800), klokkestoel met ingesneden initialen en

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

datum 15-10-1837, drie kerkklokken (1947 1947 1949).

Het terrein rondom de kerk wordt aan de Maasdijk begrensd door een heuphoge bakstenen borstwering (XXA) op keermuur, op regelmatige afstand geleed door pijlertjes, de plint aan de binnenkant gecementeerd; smeedijzeren toegangshek tussen hekpijlers aan de dijkzijde van de toren, processiepad langs een met smeedijzeren hek omgeven privé-begraafplaats van de familie Van den Bergh; aan de oostkant door een indifferente betonnen muur (XX) terwijl het kerkhof ten zuiden van de kerk van de St. Wilbertstraat wordt afgezoomd door een manshoge rode bakstenen muur in kruisverband, met tandlijst en afgedekt door een ezelsrug, op regelmatige afstand geleed door beertjes en pijlers (met accenten van gele steen op heup- en borsthoogte), de pijlers bekroond door gecementeerde achtkante tentdakvormen waarin aan vier zijden een klein fronton; deze kerkhofmuur is een restant van een veel langere muur die kerkterrein en pastorie geheel omsloot en tot aan de dijk liep; aan de westzijde is het kerkhof toegankelijk via een smeedijzeren tweevleugelig hek (met gesmeed kruisje) tussen twee gemetselde pijlers met hardstenen dekplaat en (oorspronkelijk) twee steentjes met inschrift "HEDEN MIJ" (links, verdwenen) en "MORGEN GIJ" (rechts, behouden); aan deze zijde is het kerkhof verder afgesloten door een smeedijzeren hek op gemetselde voet. Rechts van de hoofdingang staat een kunststenen H. Hartbeeld op gemetselde sokkel en met opschrift: "H. Hart van Jezus zegen de inwoners van Demen en Dieden. Aangeboden 1 juni 1 941 b.h. 40-jarig priesterfeest van pastoor Simons."

Waardering

De aan de voet van de Maasdijk gelegen neogotische zaalkerk uit 1857 met in 1890 verbouwde 15de-eeuwse toren, omheind kerkhof met muur- en hekwerk alsmede het H. Hartbeeld naast de ingang en de privé begraafplaats beschikken op basis van de (samengestelde) ouderdom, de ruimtelijke, visuele en functionele relaties over monumentwaarden die van nationaal belang worden geacht. De kerk is een vroeg en representatief werk van P.J.H. Cuypers en als zodanig van algemeen belang als document in diens rijke kerkebouw-oeuvre. Nadere architectuur- en kerkhistorische waarden alsook stilistische bestaan uit het bouwtype, de bouwstijl, de gaafheid van hoofdvorm, structuur en detaillering alsook uit de historische kwaliteiten en volledigheid van interieur en inventaris. Het neogotische kerkgebouw is van algemene cultuurhistorische waarde als uitdrukking van de emancipatie van de r.k. kerk in de 19de eeuw. De kerktoren vertegenwoordigt opmerkelijk bouwhistorisch belang omdat deze een interessante verbouwingsfase vertoont, terwijl daar tevens nader stilistisch belang aan toe te kennen valt. Het markant aan de Maasdijk en in de kern van Demen gelegen ensemble belichaamt situeringswaarde als structureel onderdeel van de historische bebouwing, alsmede vanwege de nog gave relatie met het omheinde kerkhof en de naastgelegen voormalige pastorie waarbinnen de gememoreerde bouwvolumes en open ruimten van grote belevings- en herkenningswaarde voor het dorpssilhouet zijn.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Kerk en kerkonderdeel

Functie

Kerkhof

Kerk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument